

AMICSPUBLICADAFALCH.CAT

D'aprendre a dibuixar a l'educació artística

Un recorregut sobre l'ensenyament del dibuix i les arts plàstiques

El ressorgiment social i econòmic experimentat per València i Catalunya, malgrat el dur cop de la derrota de la Guerra de Successió, portà a la creació al segle XVIII de les escoles de dibuix i altres escoles tècniques i artístiques.

>> Josep Puig i Cadafalch, formulador de la política educativa de la Mancomunitat de Catalunya. Vinculà les escoles d'art als ideals i al programa polític del noucentisme.

JOSEP GONZÁLEZ-AGÀPITO > TEXT

Sota l'impuls de la Junta de Comerç, motor i organitzadora de l'activitat econòmica i cultural del Principat, es fundà l'Escola de Dibuix de Barcelona (1775). Temps després es crearen a les contrades gironines les escoles d'Olot (1783) i de Girona (1790), centres que responien a una visió social, econòmica i educativa ben diferent de les plantejades per Campomanes i Floridablanca, ministres del despotisme il·lustrat de Carles III. Per adonar-nos del rol primordial que hi tenien el dibuix i les arts plàstiques en aquest relleu econòmic, cal que ens situem en les coordenades d'una societat on aquests eren els únics mitjans amb què es podia reproduir la realitat observable. Per a molts treballs qualificats, el dibuix era imprescindible.

De la Llei Moyano a la reforma franquista

Al segle XIX la Revolució Industrial comportà l'esfondrament del teixit socioeconòmic dels gremis i, consegüentment, sorgí la necessitat de reorganitzar la formació pro-

fessional d'acord amb les noves formes econòmiques i productives del liberalisme i la industrialització. A Espanya, com en altres estats-nació europeus, al llarg del segle es va construir un sistema estatal d'educació, tot i que amb greus deficiències si el comparem amb altres. La Llei Moyano de 1857, tinguda com el punt àlgid d'aquesta construcció i vigent en la seva estructura bàsica fins a la reforma franquista de 1970, va incloure a l'educació primària i secundària el dibuix «lineal». Un magisteri escassament format poc podia fer útil tal aprenentatge. Els ensenyaments professionals o artístics sembla que no entraven en la preocupació del la Llei; aquests van quedar sempre com un satèl·lit secundari del sistema educatiu. Però no pas per a les elits que es formaven en els grans col·legis confessionals dotats de bones i proveïdes sales de dibuix.

En bona part la raó d'aquest bandejament de l'ensenyament tècnic i artístic cal cercar-lo en el fet que el liberalisme espanyol no fou capaç de trencar amb el passat ni va aconseguir oferir un estat modern que donés resposta a les noves formes de vida

En el segle XVIII, el dibuix i les arts plàstiques eren els únics mitjans amb què es podia reproduir la realitat observable

política, econòmica, comercial i educativa que societats com la catalana reclamaven. L'oligarquia que acabà governant l'estat nació fou incapaç de posar els seus interessos en paral·lel amb els de la dinàmica burgesia industrial i comercial ni d'oferir un sistema educatiu que donés resposta a les necessitats formatives que reclamava la industrialització i les noves estructures socials sorgides. Com advertim a la Gran Bretanya i, més tardanament, a França. En el cas català va ser la societat civil qui va portar la iniciativa de l'educació artística, sovint amb l'anuença o l'ajut de les corporacions locals o provincials.

A casa nostra dos grans moviments culturals i socials, el modernisme i el noucentisme, van implicar una profunda revaloració de l'alta funció social de l'art. Josep Puig i Cadafalch reclamava de l'educació artística «un sentit estructural, un sentit d'elevada utilitat. S'han creat les formes per a servir a alguna cosa». I calia fundar escoles dedicades «principalment als oficis en què l'art hi és un factor primordial a fi de formar homes complets per a dirigir-los». Aquesta era la tasca de les escoles d'art en el projecte de reconstrucció nacional que maldava el noucentisme. N'és un bell exemple l'Escola d'Olot i la seva ulterior conversió en Superior de Paisatge als anys trenta. Com ho són, en l'àmbit de l'educació social per l'art, iniciatives com les de l'arquitecte Rafel Masó, l'escultor Fidel Aguilar o el pedagog Narcís Masó. També cal remarcar, a través del dibuix i l'art, la promoció profes-

sional i la dignificació personal realitzada per les entitats obreres d'arreu del territori des de l'anarquisme fins al catolicisme social.

Després de 1939, la llarga nit del franquisme comportà un retorn als vells plantejaments basats en la còpia i la imitació. Malgrat tot, es van utilitzar les estructures existents per anar transformant positivament la situació, especialment a través de les escoles d'arts i oficis, fins a la seva extinció. Les transformacions socials i econòmiques que van operar a finals dels anys seixanta del segle passat van afectar especialment l'ensenyament artístic, que ara es percebia lligat a l'estímul de la creativitat, i la tècnica no era el fi sinó el mitjà, com ja anunciava el 1962 Herbert Read a les seves *Cartes a un jove pintor*.

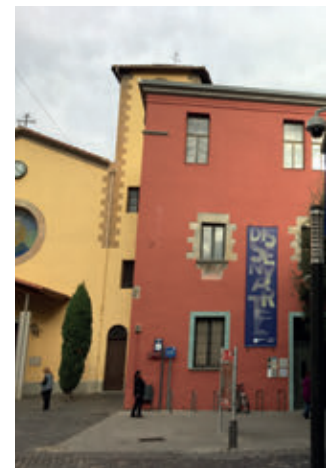
De nou, la iniciativa municipal

El limitat autogovern de la restaurada Generalitat de Catalunya, el 1977, va permetre reorganitzar les escoles d'art per nivells. De nou la iniciativa municipal ha catalitzat les demandes i han sorgit escoles municipals d'art que connecten amb els projectes i les inquietuds del territori. Altres són reconegudes com a superiors en la seva especialitat, com és el cas de l'Escola d'Art i Superior de Disseny a Olot. Tot un estol de llibertat i cultura artística en un món dominat per l'anomenada *indústria cultural*.

Josep González-Agàpito és catedràtic emèrit d'història de l'educació a la UB i investigador.

>> Els estudis impulsats per la Junta de Comerç a Barcelona (1884), d'Antoni Reynés, una al·legoria dels estudis de la Junta de Comerç amb el dibuix i les arts.

>> Escola d'Art i Superior de Disseny a Olot.

Un magisteri escassament format poc podia fer útil l'aprenentatge del dibuix «lineal»